

Formalni i neformalni oblici predškolskog glazbenog učenja

Mandić, Ivan

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:618240>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST
SVEUČILIŠNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ GLAZBENE PEDAGOGIJE

IVAN MANDIĆ

**FORMALNI I NEFORMALNI OBLICI
PREDŠKOLSKOG GLAZBENOG UČENJA**

ZAVRŠNI RAD

MENTOR:

doc. dr. sc. Tihana Škojo

SUMENTOR:

dr. sc. Zdravko Drenjančević, viši predavač

Osijek, 2023.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. UTJECAJ GLAZBE NA RAZVOJ DJECE	2
2.1. INTELEKTUALNI, EMOCIONALNI I SOCIJALNI RAZVOJ	2
2.2. RAZVOJ GOVORA.....	4
2.3. MOTORIČKI RAZVOJ	6
3. FORMALNI OBLICI GLAZBENOG UČENJA.....	7
3.1. GLAZBENE ŠKOLE S PREDŠKOLSKIM PROGRAMOM GLAZBENOG OBRAZOVANJA.....	7
3.2. NASTAVA POČETNIČKOG SOLFEGGIA.....	8
3.2.1. Područja rada u nastavi početničkog solfeggia.....	9
3.3. PRIMJER IZ PRAKSE – GLAZBENA ŠKOLA U VARAŽDINU	14
4. NEFORMALNI OBLICI GLAZBENOG UČENJA	15
4.1. DJEČJI ZBOROVI.....	15
4.2. GLAZBENE RADIONICE KAO OBLIK NEFORMALNOG PREDŠKOLSKOG UČENJA GLAZBE	17
4.2.1. Igre s pjevanjem.....	17
4.2.2. Pjevanje	19
4.2.3. Brojalice.....	21
4.2.4. Sviranje na udaraljka	22
4.3. PRIMJERI IZ PRAKSE – DJEČJI ZBOR I GLAZBENE RADIONICE.....	23
5. ZAKLJUČAK	25
POPIS LITERATURE	26

Sažetak

Formalni i neformalni oblici predškolskog glazbenog učenja

Dijete je od najranije dobi u posrednom ili neposrednom doticaju s glazbom. U predškolskoj se dobi susreće s prvom strukturiranom glazbenom podukom, kroz formalne i neformalne oblike glazbenog učenja. U ovom radu, nakon osvrta na utjecaj glazbe na intelektualni, socijalni i emocionalni razvoj djeteta te na razvoj govora i motorički razvoj, objašnjavaju se formalni i neformalni oblici glazbenog učenja. Poseban se naglasak stavlja na aktualne primjere iz prakse, nastavu početničkog solfeggia koja se provodi u glazbenim školama te na zbarske aktivnosti i glazbene radionice.

Ključne riječi: formalni oblici glazbenog učenja, neformalni oblici glazbenog učenja, početnički solfeggio, dječji zbor, glazbene radionice

Abstract

Formal and informal forms of preschool music learning

The child is in direct or indirect contact with music from an early age. In preschool age, they encounter their first structured music education, through formal and informal forms of music learning. In this paper, after looking at the impact of music on the intellectual, social and emotional development of the child, as well as on the development of speech and motor development, formal and informal forms of music learning are explained. Special emphasis is placed on current examples from practice, beginner solfeggio classes conducted in music schools, and choral activities and music workshops.

Keywords: formal forms of music learning, informal forms of music learning, beginner solfeggio, children's choirs, music workshops

1. UVOD

Glazba je prisutna svuda oko nas, a djeca su u doticaju s glazbom i njezinim oblicima od najranije dobi. Glazba sama po sebi ima mnoštvo pozitivnih utjecaja na razvoj djeteta. Od dojenačke dobi utječe na emocionalni razvoj djeteta, a kasnije i na socijalni, intelektualni te razvoj govora i motorički razvoj.

Djeca predškolskog uzrasta susreću se sa strukturiranom glazbenom podukom kroz formalne i neformalne oblike učenja. Formalni oblici učenja odnose se na program početničkog solfeggia, koji se realizira u glazbenim školama. Neformalni oblici učenja odnose se na zborove, različite glazbene radionice, kao i ostale aktivnosti skupne ili individualne odgojno-obrazovne glazbene ponude koje djeca predškolske dobi mogu pohađati. Na primjerima dviju glazbenih radionica iskazane su mogućnosti neformalnog bavljenja glazbom za djecu predškolskog uzrasta.

2. UTJECAJ GLAZBE NA RAZVOJ DJECE

Iz pregleda istraživanja (Marić i Goran, 2013, Starc i drugi, 2004, Majsec Vrbanić, 2008) razvidno je kako je rana i predškolska dob djeteta optimalno vrijeme za razvoj glazbenih sposobnosti, a glazbeni razvoj važan je dio djetetova općeg razvoja. Osim naslijeđenih, bioloških karakteristika, na razvoj glazbenih sposobnosti djeteta utječe i okružje – obiteljsko, kao i društvena sredina (Marić i Goran, 2013).

Razvoj glazbenih sposobnosti započinje vrlo rano, a primjećuje se kako i prije rođenja djeteta reagira na glazbene podražaje. Glazbene sposobnosti mogu biti: osjetljivost za različite visine tonova, pamćenje i reproduciranje melodije, uočavanje razlike u trajanju tonova, pamćenje i izvođenje ritma, promjena metra itd. Neke od glazbenih sposobnosti koje se kasnije razvijaju su: osjećaj za harmoniju, glazbeni oblik i uočavanje estetskih svojstava slušane glazbe itd.

Optimalno vrijeme za razvoj glazbenih sposobnosti djeteta jest predškolsko doba. Uz razvoj glazbenih sposobnosti, tada glazba pridonosi djetetovu intelektualnom, emocionalnom i socijalnom razvoju, kao i razvoju govora i motoričkom razvoju (Marić i Goran, 2013).

2.1. INTELEKTUALNI, EMOCIONALNI I SOCIJALNI RAZVOJ

Marić i Goran (2013) navode kako glazba potiče razvoj govora, koji je dio intelektualnog razvoja djeteta. Glazba pomaže djeci da razviju složenost govora, jer se djeca igraju riječima na prirodan i melodičan način. Dok pjevaju tekstove pjesama, djeca obogaćuju vlastiti vokabular, spoznaje o okruženju u kojem živi i sebi samome. Učenje teksta i melodije pjesme utječe na razvoj pamćenja, pozornosti i mišljenja (Marić i Goran, 2013).

Kao dio emocionalnog razvoja, glazba obogaćuje djetetov emocionalni život. Glazba kod djece pridonosi radosnom raspoloženju, budi interese i znatiželju te potiče aktivnost, ali isto tako tješi i smiruje. Neugodni zvukovi smetaju djetetu, koje na to može reagirati mrštenjem, plakanjem ili okretanjem od takva izvora zvuka (Marić i Goran, 2013). Jurički (2020) navodi kako je jedan od glavnih razloga i motiva za slušanje glazbe zasigurno utjecaj na naše emocije. Glazba može pomoći kod relaksacije i pri ovladavanju složenijim emocijama. To je jedan od bitnih razloga za implementiranje u svakodnevni život kod kuće te u odgojno-obrazovnim

ustanovama. Emocionalno glazbeno putovanje započinje od najranijeg djetinjstva kao oblik majčine vokalizacije koji utječe na emocije djeteta. Kada majka priča dojenčetu, to se može utvrditi kao glazbeni status zbog karakteristika bliskih pjesmama, a to su: ponavljanje, produljivanje samoglasnika, ritmičnost itd. (Trehub i Nakata, 2002, prema Jurički, 2020). Djeca predškolske dobi sposobna su prepoznati emocije koje se izražavaju glazbom, ali percepcija emocija razvija se i raste djetetovim rastom. Dok sluša glazbu, uključena su sva osjetila, pa tako obogaćuje svoj emocionalni doživljaj glazbe. Istraživanje u kojemu su sudjelovali odrasli i djeca od četiri do osam godina, a u kojemu su ispitanici slušali različite melodijske oblike te pokazivali svoje emocije (tuge, sreće ili bez emocija), pokazalo je kako durske ljestvice stvaraju emocije sreće, a molske ljestvice emocije tuge. Isto tako, glasna glazba izazivala je kod djece osjećaj sreće, dok je tiha glazba izazivala osjećaj tuge. Kada je riječ o pjevanju u grupi, dolazi do emocionalnog opuštanja djece, redukcije osjećaja stresa, rasta samopouzdanja, kao i samopoštovanja, osjećaj sreće i dobrog raspoloženja, pozitivnog emocionalnog utjecaja pjevanja u grupi itd. Osim kod pjevanja, djeci glazba može služiti kao emocionalni ventil te im dati energiju prilikom sviranja instrumenta ili plesa uz glazbu (Hallam, 2015, prema Jurički, 2020). Uz pjevanje, sviranje i pokret uz glazbu, djeca slušajući otkrivaju novi svijet čije melodije i tonovi bude maštu, emocije i fantazije. Vesele pjesme stvaraju pozitivne emocije koje stvaraju veselo okruženje, dok nježne i tihe pjesme stvaraju toplu atmosferu (Jurišić, Sam Palmić, 2002, prema Jurički, 2020).

Glazba ima sposobnost poticanja, izmjene i oslobađanja emocija, a čovjek u njoj može uživati ili se njome utješiti. Šest je osnovnih vrsta emocija koje glazba može pobuditi; teže se razlikuju emocije straha i ljutnje, a najteže emocije iznenađenja, dok se emocije sreće i tuge mogu lakše identificirati. Postoje čimbenici koji mogu utjecati na individualni doživljaj emocija u glazbi, a to su fizički i društveni te ostali čimbenici. Fizički čimbenici odnose se na vrijeme i mjesto slušanja, društveni na slušanje u samoći ili društvu, a ostali elementi odnose se na stupanj uvježbanosti te tako utječu na izvedbu. Postoji povezanost između brzog i sporog tempa s osjećajem sreće i tuge, a isto su tako povezane pozitivne i negativne emocije s tonskim rodnom. Nadalje, ispitane su i fiziološke reakcije slušatelja, a prilikom slušanja dokazane su promjene: u srčanom ritmu, disanju, temperaturi, krvnom tlaku itd. Bez obzira na dob, glazba pobuđuje iste emocije. Za razliku od odraslih, djeca su otvorenija definirati glazbu uz pomoć emocionalnih pojmova (Škojo, 2019).

Kada je riječ o socijalnom razvoju, glazba pomaže u razvoju socijalnih kompetencija. Prvi dodiri s glazbom pojavljuju se preko odrasle osobe s kojom uspostavlja socijalni kontakt, a to su roditelji i odgojitelji. Kada zajedno pjevaju ili igraju glazbene igre, djeca su upućena jedna na druge, a konačni rezultat ovisit će o cijelom dječjem kolektivu. U glazbenim aktivnostima rado će sudjelovati i ona djeca koja nisu toliko socijalno vješta (Marić i Goran, 2013). Djeca koja su odmalena uključena u neke od glazbenih programa kao što su sviranje udaraljki, pjevanje ili plesanje pokazuju veću empatiju prema drugima, spremnost na pomaganje drugima, kao i na suradnju. Također, ta djeca imaju povećano samopouzdanje kada nastupaju u javnosti, povećanu svijest o ljudima oko sebe, socijalno su više uključena u rad u grupama te imaju razvijene socijalne vještine. Kod glazbenog učenja postoji individualno i grupno muziciranje. Kada je riječ o grupnom muziciranju, ono utječe na disciplinu, pripadnost, odgovornost, osjećaj postignuća, samopouzdanje i samopoštovanje, timski rad, socijalno uživanje itd. Taj pozitivan utjecaj na socijalni razvoj djeteta već od malih nogu može se objasniti težnji uspostave socijalnih odnosa u glazbenoj skupini (Nikolić, 2018, prema Fero, 2021).

2.2. RAZVOJ GOVORA

Glazba kod djeteta već u najranijoj dobi može pridonijeti razvoju i bogaćenju govora i jezika pjevanjem glasova, a posebice samoglasnika i logatoma. Pritom bojom glasa, kao i tempom, mogu producirati određena stanja i raspoloženja.

Usvajanje osnovnog jezičnog vokabulara, kao i jezičnih struktura, može se postići pjevanjem jednostavnih pjesmica, izgovaranjem ili pjevanjem brojalica u igri ili interakciji s djetetom. Zanimanje djeteta za bližu i dalju okolinu stvara se oponašanjem životinja i zvukova iz prirode u nešto starijoj dobi djeteta.

Glazbeni primjer: *Veselje ptica*. Djeca kroz pjevanje i glazbenu igru mogu oponašati vesele ptice.

1. K'o sva - kog jut - ra bit će sut - ra na ve - se - lju pti - ca ti - ri la la la ti - ri
 2. Po - ne - ki kos, po - ne - ki čvo - rak, ne - ko - li - ko šti - gli - ca

la la la ti - ri la la la la, ti - ri la - la la ti - ri la - la la ti - ri la - la la la la.

3. Po ranoj zori
 sve se ori
 trešti pjesma živa
 tiri la la la tiri...

4. Kad čvorak kroči
 gdje se toči
 rosa mjesto piva
 tiri la la la tiri...

Glazbeni primjer: *Domaće životinje*. Djeca se kroz pjesmu na zanimljiv način mogu upoznati sa životinjama. Kroz pjevanje i glazbenu igru djeca mogu oponašati svaku pojedinu životinju.

94. Domaće životinje

Hrvatska pučka popijevka

1. Go - lub s kro - va gu - će go - lu - bi - cu tu - će,
 2. Ko - ka ko - ko - da - će, zo - ve po - ma - ga - će,
 3. Gu - sak gla - sno ga - će po dvo - ri - štu ska - će.

i - šču - pa joj pe - ra dva, o - sta - la je ču - pa - va.
 da od - ne - su ja - ja dva, i do - ne - su ku - ru - za.
 Gu - ska ko - ri guš - či - će, pr - lja - ve im no - ži - ce.

4. Puran vozi kola
 preko našeg dvora.
 Tuke su mu utekle,
 da ga ne bi urekle.

5. Stari patak gnjuri
 i po vodi žburi.
 Stara patka viče,
 što to radiš striče.

Interpersonalna komunikacija djeteta postiže se elementima glazbe kao što su: dinamika, tempo, ritam i stanke u dobi od dvije godine nadalje. Kako bi dijete naučilo ispravno komunicirati, odnosno voditi dijalog, uvelike mu mogu pomoći glazba i njezini elementi. Prateći iskaz na različitim instrumentima, uz poštivanje stanke, glazba koju stvara dovodi do neposrednog dijaloga s odgajateljicom, a kasnije i partnerom u skupini, s istim ili prema dogovoru suprotnim tempom, dinamikom ili ritmom (Marić i Goran, 2013).

Brojalice za razvoj govora i učenje pojedinih slova:

1. Glas S: *Pusa*

Pusa mami,
Pusa tati,
Deset sati,
Idem spati.

2. Glas R: *Medo trubi*

Medo trubi:
Tra-ta ra-ta!
Tra-ta ra-ta!
Gori vatra!
Brzo vode!
Vatru gasi!
Mojem Gari
Kuću spasi!

2.3. MOTORIČKI RAZVOJ

Glazbom i njezinim ritamskim elementima može se pridonijeti razvoju motorike. Gruba se motorika može razvijati oblicima kretanja uz glazbu, primjerice: hodanje, hodanje uz sviranje različitim glazbalima, hodanje na prstima, hodanje „četveronoške“, hodanje uz promjenu tempa, trčanje, trčanje uz promjenu tempa, skokovi i drugo. Fina se motorika uz glazbu može razvijati uz pomoć pojedinih glazbala. Proizvedeći različite zvukove na glazbalima te zadacima koji se odnose na sviranje određene dinamike, dijete će razvijati osjećaj za finu motoriku i kontrolu pokreta. Glazbala svojim izgledom potiču dijete da na njima uočava dijelove o kojima ovisi zvuk koji želi proizvesti (Majsec Vrbanić, 2008).

Ovladavanjem tim dvjema vrstama motorike, grubom i finom, dijete se potiče na usvajanje vidno-motorne koordinacije. Kretanje uz glazbu olakšava djetetu snalaženje u prostoru jer ona svojim trajanjem određuje i prostornu dimenziju u kojoj će se dijete kretati. Kako bi dijete svladalo pisanje, crtanje i slikanje, odnosno grafomotoriku, mora prvo svladati prethodne korake. U tome mogu pomoći glazba i njezini elementi tako što će se koristiti ciljano odabrani zvukovi koje će dijete osloboditi od napetosti, koja je često prisutna pri prvom pisanju (Majsec Vrbanić, 2008).

3. FORMALNI OBLICI GLAZBENOG UČENJA

Formalno učenje odnosi se na obrazovanje u ustanovi koja ima svoj formalni obrazovni sustav, tj. riječ je o školskom obrazovanju. Odnosi se na razine učenja, a to su: predškolsko, osnovnoškolsko te visoko obrazovanje (Igreč, 2020). U osnovnoškolskom obrazovanju nastavom Glazbene kulture ostvaruje se početno formalno učenje glazbe. Formalni oblik učenja provodi se prema aktualnom nastavnom programu, a ostvaruje se kombiniranjem kroz različite nastavne aktivnosti, kao što su: pjevanje, slušanje glazbe, sviranje i elementi glazbene kreativnosti (Radočaj, Škojo i Milinović, 2018). U provođenju aktivnosti potrebno je voditi se psihološkim načelima koja ukazuju na to da učenici vole glazbu te se žele aktivno baviti glazbom. Shodno tomu treba odabrati aktivnosti koje će dovesti do ostvarivanja ishoda učenja. Osim općeobrazovnih škola, formalno se glazbeno učenje ostvaruje u zasebnoj obrazovnoj vertikali, u glazbenim školama.

3.1. GLAZBENE ŠKOLE S PREDŠKOLSKIM PROGRAMOM GLAZBENOG OBRAZOVANJA

Predškolsko formalno glazbeno obrazovanje djeca mogu ostvarivati u glazbenim školama. U odluci o nastavnim planovima i programima za osnovne glazbene i osnovne plesne škole stoji kako se glazba razlikuje od ostalih umjetnosti po tome što je odgojno-obrazovni sustav podijeljen na stupnjeve, a to su: predškolski, osnovni, srednji i visoki. Cilj je da profesionalni glazbeni odgoj i obrazovanje započnu u ranoj dječjoj dobi (MZOŠ, 2006).

Glazbene škole pohađaju oni učenici koji imaju izražene sposobnosti za glazbeno izražavanje. Cilj ovog odgojno-obrazovnog sustava jest obogatiti društvo glazbenom umjetnošću odgojem i obrazovanjem profesionalnih glazbenika različitih profila i zanimanja. Zadaci u glazbenim školama su:

- stjecanje vještina sviranja na instrumentu
- stjecanje drugih važnih glazbenih znanja, vještina i navika
- cjeloviti glazbeni razvoj, kao i omogućavanje stjecanja glazbenih vještina
- briga o sposobnim i darovitim učenicima
- promicanje glazbe putem javne djelatnosti – koncerti, priredbe, smotre, natjecanja itd.
- unaprjeđivanje glazbene kulture u sredini u kojoj škola djeluje (MZOŠ, 2006).

Predškolski program, koji traje dvije godine, čini posebnu programsku cjelinu. Upis u glazbene škole temeljen je na položenom prijemnom ispitu. Nastava u glazbenoj školi može biti individualna i skupna. Individualna se odnosi na nastavu glazbala, dok se skupna nastava odnosi na nastavu solfeggia i skupnog sviranja (MZOŠ, 2006).

3.2. NASTAVA POČETNIČKOG SOLFEGGIA

Početnički solfeggio program je glazbenog obrazovanja koji se provodi kao formalno glazbeno obrazovanje (Vrtarić, 2019). U glazbenim školama i u općeobrazovnim ustanovama za predškolski odgoj primjenjuje se nastavni plan i program predškolskog glazbenog obrazovanja, a dio je javnog, državnog i glazbenog odgojno-obrazovnog sustava. Početnički solfeggio moguće je pohađati s navršene četiri godine živote. Program traje dvije godine, a provodi se dvaput tjedno u trajanju od 45 minuta. Cilj početničkog solfeggia usmjeren je na razvitak djetetovih urođenih glazbenih potencijala, kao i buđenje želje i interesa za bavljenje glazbenim zanimanjima. Isto tako, početnički solfeggio omogućuje početak glazbenog odgoja i obrazovanja u predškolskoj dobi, a time se potiče razvoj glazbenih sposobnosti u najranijoj dobi (Vrtarić, 2019).

Početnički solfeggio dobar je uvod za nastavu solfeggia u osnovnoj glazbenoj školi, ali potrebno je pripaziti da program nastave ne daje preveliku prednost onim učenicima koji su pohađali početnički solfeggio za razliku od onih koji nisu. Nastava bi trebala biti usmjerena na to da se djeca bave glazbom kroz igru te da je to jedna od najvažnijih aktivnosti djeteta.

Glazbene aktivnosti koje se provode u nastavi su: pjevanje, sviranje, slušanje glazbe, izražavanje, stvaranje, istraživanje i pokret. Glazba se može doživjeti na nekoliko načina; prvi od njih je pjevanje, zatim slušanje, i to ne samo klasične glazbe, već i drugih glazbenih vrsta (Vidulin, 2016, prema Juričić, 2019).

3.2.1. Područja rada u nastavi početničkog solfeggia

Nastava početničkog solfeggia obuhvaća nekoliko područja rada, a to su: melodija, metar i ritam, tonski sustavi, obrada i interpretacija teksta u pjesmi, slušanje glazbe, glazbeno opismenjivanje, glazbeno stvaralaštvo, upoznavanje glazbala, glazbene igre i likovno izražavanje. Učenici se kroz područja rada upoznaju s općim obilježjima glazbe, razmatra se povezanost glazbe i sadržaja, provode se glazbene aktivnosti te ostale aktivnosti koje su u doticaju s glazbom (Juričić, 2019).

Prvo od područja rada jest melodija, a učenike je potrebno upoznati sa značajkama melodije. „Melodija je niz tonova različite visine i redovito različitog trajanja koji se izvode uzastopno, a u muzičko-sadržajnom pogledu tvore smislenu cjelinu.“ (Kovačević, 1977, prema Juričić, 2019) Osim značajki, melodija ima i različita svojstva, a to su: visina, jačina, trajanje i boja. Na opseg melodije, tj. visinu, potrebno je pripaziti prilikom odabira pjesme. Djeca će imati više poteškoća ako je opseg veći. Opsezi glasova ovise o dobi djece, a u dobi od pet do sedam godina njihov je opseg od c1 do c2, a kod neke djece do e2. Oni učenici koji pohađaju aktivnosti koje su vezane uz pjevanje imaju veći opseg glasa od ostalih učenika. Osim toga, opseg glasa povećava se odrastanjem (Krnić, 2015, prema Juričić, 2019). Melodije se usvajaju tako što učitelj demonstrira melodiju pjevajući, a učenici pažljivo slušaju. Učitelj može pjevati uz pratnju instrumenta, ali kasnije je potrebno odmaknuti se od instrumenta i kretati se s djecom. Osim demonstracijom, učitelj može rukom pokazivati smjer kretanja melodije. Npr. ako učitelj podiže ruku, melodija uzlazi; ako spušta ruku, melodija silazi (Gospodnetić, 2015, prema Juričić, 2019). Pušić (2019) navodi primjere igara uz područje melodije. Primjer igre je *Dan – noć*. Igra se tako da učitelj svira duboke i visoke tonove. Učenici imaju zatvorene oči te na duboki ton čučnu, a na visoki ton ustanu. Igra se na ispadanje.

Drugo područje rada jesu metar i ritam. Ritam se u različitim kulturama smatra važnijim od melodije, a od samih početaka ljudi su izrađivali instrumente od različitih materijala: kamen, životinjske kosti i koža, drvo i drugo. Dakle, prvo su nastali ritmički instrumenti, a tek kasnije

melodijski (Kovačević, 1977, prema Juričić, 2019). Ritam pokreće glazbu te je najvažniji glazbeni element i bez njega nema glazbe. Ritam je najlakše usvojiti uz brojalice jer one pomažu u razvoju osjećaja za ritam u glazbi. Ritam brojalice može se osvijestiti uz pokrete tijela ili sviranje na udaraljka. Postoje govorene i pjevane brojalice. Govorene su one koje se izvode na istom tonu, a pjevane sadrže tonsku različitost, ali nemaju određeni tonalitet. Nadalje, po sadržaju se mogu podijeliti na: konkretne, besmislene i kombinirane brojalice. Konkretne su one u kojima je sadržaj stvaran, ima nekakvo značenje te je razumljiv djetetu, dok su besmislene brojalice one koje nemaju značenje (Juričić i Sam Palmić, 2002, prema Juričić, 2019). Pušić (2019) navodi primjere igara uz područje ritma. Primjer igre je *Ritamaska igra jeka*. Igra se tako da učitelj plješće ritamsku frazu, a učenici ponavljaju. Nakon toga ritamsku frazu mogu zadavati učenici, jedan po jedan.

Treće područje rada odnosi se na stvaranje osjećaja za tonske sustave koji su sastavljeni od ulaznih ili silaznih slijeda tonova različite visine. Tonski sustavi su drugim imenom ljestvice, koje se dijele na durske i molske. Većina pjesmica za djecu pisana je u durskim tonalitetima, dok se pjesme u molskim tonalitetima rjeđe pronalaze, a neke od njih su: *Jesenska pjesma*, *Vjetar*, *Snješkova pjesma* itd. S obzirom na to da pjesme izvode djeca nižeg uzrasta, potrebno je obratiti pozornost na odabir tonaliteta pjesme zbog opsega glasova. Česti tonaliteti bili su F-dur i G-dur, ali danas je prirodnije pjevanje u nižem registru, pa se pjesme često transponiraju (Radica, 2015, prema Juričić, 2019).

Obrada i interpretacija teksta pjesme četvrto je područje rada u nastavi početničkog solfeggia, a ona je važna odrednica dječje pjesme. Skladatelji dječjih pjesama moraju polaziti od teksta koji određuje naglaske u taktu, intervalska kretanja melodije te ritam cjelokupne pjesme. Mnoge dječje pjesme uglazbljene su priče, a to može privući pozornost djece, no treba pripaziti da sadržaj priče ne odvuče pozornost od glazbe. Jedna od takvih pjesama je: Petar Bergam, *Avanture maloga Juju*. Pjesma je namijenjena djeci mlađeg uzrasta, a ima neobičnu radnju i likove. Radnja pjesme vezana je uz nestvarne likove s neobičnim imenima koji mogu biti ljudi, životinje ili nešto treće, osim krokodila. Odnosi između likova su jasni: mama Kukunka, tata Taranta i dijete Juju. U radnji se pojavljuje napetost kada se dogodi otmica malog Jujua, a taj zaplet budi zainteresiranost djece. Važno je da djeca budu usredotočena na priču, kao i na glazbu (Radica, 2015, prema Juričić, 2019).

Pustolovina maloga Juju

Umjereno brzo Petar Bergamo

1. Bi - la ma - ma Ku - kun - ka, Ku - kun - ka, bi - o ta - ta Ta - ran - ta,
 2. Je - dnom su se še - ta - li, še - ta - li, kraj du - bo - ke rije - ke Nil,
 3. Sko - či na - glo kro - ko - dil, kro - ko - dil, iz du - bo - ke rije - ke Nil,

Ta - ran - ta, i - ma - li su ma - lo - ga Ju - ju.
 rije - ke Nil, gdje je bi - o ve - lik kro - ko - dil.
 rije - ke Nil, i od - ne - se ma - lo - ga Ju - ju.

4. Plače mama Kukunka, Kukunka,
 Plače tata Taranta, Taranta,
 Vрати nama našega Juju.

5. Veli njemu krokodil, krokodil,
 Iz duboke rijeke Nil, rijeke Nil,
 Dones'te mi vola pečenog.

6. Trči mama Kukunka, Kukunka
 Trči tata Taranta, Taranta
 Donijeli su vola pečenog.

7. Kaže njima krokodil, krokodil,
 Iz duboke rijeke Nil, rijeke Nil,
 Evo vama vašega Juju.

Peto područje rada odnosi se na slušanje glazbe. Kod slušanja glazbe slušatelji različito usmjeravaju svoju pozornost, a ona može biti usmjerena na melodijsku liniju/harmoniju, ritam, tempo ili dinamiku. Slušanje glazbe može se svrstati u dvije kategorije, a to su aktivno i pasivno slušanje. Pasivno slušanje odnosi se na stvaranje ugođaja, raspoloženje, ali ne uključuje intelektualno uživanje. U kategoriju pasivnog slušanja još se ubraja i asocijativno slušanje jer se slušatelj usmjerava na asocijaciju, a ne na glazbu. Pasivno slušanje može se primjenjivati i biti korisno u određenim aktivnostima kao što su: crtanje, igranje, slobodni ples, zamišljanje i razmišljanje o nečemu drugom. Aktivno slušanje može se svrstati u dvije kategorije: analitičko i cjelovito. Analitičko slušanje ono je slušanje u kojemu je intelektualna pozornost usmjerena na neke od glazbenih elemenata: melodija, ritam, dinamika, tempo, instrument, glas itd. Cjelovito slušanje bitno je za glazbeni i emocionalni doživljaj. Slušanje treba prilagoditi djetetovoj dobi, a djeca vole slušati pjesme koje će kasnije pjevati. Glazbena literatura za nastavu početničkog solfeggia ima niz djela koje djeca trebaju poslušati, a neka od njih su: A. Scarlatii: *Mačkova fuga*, W. A. Mozart: *Varijacije na dječju temu*, C. Debussy: *Dječji kutić* itd. (Sam, 1998, prema Juričić, 2019). Pušić (2019) navodi primjere igara uz područje slušanja glazbe. Primjer igre je *Ples s balonom*. Igra se tako da učenici plešu u paru držeći balon između sebe za vrijeme slušanja poznate pjesme ili skladbe. Igra se igra na ispadanje, dok ne oстане posljednji, pobjednički par.

Šesto područje rada jest glazbeno opismenjivanje, koje se odnosi na stjecanje vještina kojima će se razumjeti glazbeni tekst i njegova vokalna reprodukcija. S obzirom na to da neka djeca koja pohađaju početnički solfeggio još ne znaju ni čitati, nije potrebno opterećivati ih učenjem notnog teksta. Djecu je potrebno naučiti slušati glazbu, a tek onda naučiti notni zapis. Umjesto toga, može se raditi na modulatoru tako da je prisutna slovčana notacija, a isto tako mogu se koristiti drugi oblici poput pseudonotacije, u kojoj različiti stupnjevi ljestvice mogu biti različite boje ili sličice. Tako će djeca lakše prepoznati jednostavne melodije, intervalske skokove itd. (Rojko, 2012, prema Juričić, 2019). Osim za melodiju, sličice mogu poslužiti i za ritam, ali važno je da budu različitih veličina kako bi prikazale trajanje. Osim sličica, mogu poslužiti i LEGO kockice i različita glazbala (drveni štapići za osminke, a bubanj za četvrtinke). Pljeskanjem, kretanjem po prostoru, lupkanjem ili sviranjem na udaraljka usvaja se metar. Dinamiku je moguće osvijestiti uz igre poput „toplo/hladno“ i „glasno/tiho“ (Gospodnetić, 2015, prema Juričić, 2019). Dakle, glazbeni elementi mogu se usvajati kroz različite aktivnosti koje u nastavi početničkog solfeggia ne moraju biti uvjetovane znanjem čitanja notnog teksta.

Glazbeno stvaralaštvo sedmo je područje rada u nastavi početničkog solfeggia, a odnosi se na stvaranje pojedinca, čiji je cilj stvaranje određenog glazbenog djela s početkom, sredinom i krajem. Značajke glazbenog stvaralaštva su originalnost, radoznalost, radost i strast. Dijete u sebi ima razvijenu kreativnost, a potrebno mu je omogućiti da stvara te je proces važniji o produkta (Rojko, 2012, prema Juričić, 2019). Glas i sviranje ritmova na svemu oko sebe glavna su sredstva izražavanja. Učenici vrlo rado prihvaćaju glazbeno-stvaralačke aktivnosti, pa je poželjno da se češće provode u nastavi početničkog solfeggia. One ne moraju biti samo glazbene, nego mogu biti pod njezinim utjecajem, kao što su ples i pokret te likovno stvaralaštvo. Učitelj je središnja osoba za provedbu glazbenog stvaralaštva te je na njemu osmišljavanje aktivnosti. Jedan od načina jest uglazbljivanje brojalica, svakodnevnog govora, ritmizacija teksta ili smišljanje novih kitica u postojećim pjesmicama i brojalicama (Gospodnetić, 2015, prema Juričić, 2019). Npr. izmišljeni tekst na pjesmu *Kruška, jabuka, šljiva*.

Kruška, jabuka, šljiva

Veselo Hrvatska pučka popijevka

1. Kru - ška, ja - bu - ka šlji - va, ve - li ma - la
2. Kru - ška, ja - bu - ka grož - de, ka - da je - sen

I - va, to je vo - će slat - ko, je - o bi ga svat - ko.
do - de, to - ga vo - ća i - ma na ve - se - lje svi - ma.

Kruška, jabuka, limun, veli mali Šimun,

to je voće slatko jeo bi ga svatko.

Kruška, jabuka, banana, veli mala Ana,

to je voće slatko jeo bi ga svatko.

Osmo područje rada odnosi se na upoznavanje glazbala, koja je djeci potrebno predstaviti na nekoliko razina. Dijete mora čuti glazbalo i usvojiti zvuk tako da ga može prepoznati. Zatim treba vizualno upoznati glazbalo kako bi moglo povezati sliku i zvuk. Posljednji je korak prepoznavanje glazbala u različitim instrumentalnim sastavima (Sam, 1998, prema Juričić, 2019). Orffov instrumentarij upotrebljava se u radu s djecom, a često je dostupan u glazbenim školama. Ako škola ne posjeduje instrumente, učenici mogu „svirati“ vlastitim tijelima. Aktivnost sviranja može biti zasebna aktivnost ili uvod u učenje pjesme, brojalice ili igre (Gospodnetić, 2015, prema Juričić, 2019).

Glazbene igre deveto su područje rada u nastavi početničkog solfeggia. Kao takve, one se često i vežu uz djetinjstvo. One mogu pomoću pri stvaranju ugodnog ozračja u razredu, a isto tako učenici ih rado igraju. U nastavi početničkog solfeggia omogućuju nesvjesno usvajanje glazbenih znanja i vještina. Glazbene igre mogu se podijeliti na nekoliko vrsta: funkcionalna, konstruktivna, igra pretvaranja, igre s pravilima i složene igre, a u nastavi se mogu kombinirati te vrste igara. Neke od igara koje se mogu provoditi su: *Pjevanje svog imena*, *Igra auta*, *Igra životinja u šumi*, *Veliki i mali orkestar*, *Prodajemo klavire* itd. Igre osmišljava učitelj, a one mogu poslužiti za upoznavanje glazbala, slušanje te druge glazbene aktivnosti. Postoji još jedna vrsta igre, a to je odgojna igra, kojom se djeca uče kulturnom ponašanju na koncertu. Igra se

izvodi tako da učionica solfeggia postane koncertna dvorana. Djeca ulaze u učionicu s ulaznicom, a učitelj ili netko od učenika pregledava ih te upućuje na njihova mjesta. Nakon toga gase se svjetla te učitelj ili učenik nastupa na pozornici, pjevajući ili svirajući. Učenici u tišini slušaju koncert. Na kraju nastupa učitelj/učenik se nakloni, a učenici plješću (Gospodnetić, 2015, prema Juričić, 2019).

Likovno izražavanje deseto je područje rada, a ono može biti korisno u obradi melodije tako da se melodijska linija crta na ploči ili papiru. Crtati se može uz slušanje instrumentalne skladbe, a tako će učitelj vidjeti kako je dijete doživjelo glazbu te kakav je utjecaj ostavila na njega (Gospodnetić, 2015, prema Juričić, 2019).

Posljednje područje rada u nastavi početničkog solfeggia jesu ples i pokret. Djeca će se dok slušaju glazbu ili pjevaju uvijek kretati jer je pokret njihovo prirodno stanje. Dva su oblika kretanja: improvizacija uz glazbu i oponašanje učitelja. Pokret podrazumijeva: hodanje, trčanje, skakanje, puzanje itd. Pokretom se može lakše naučiti pojedina brojalica ili pjesma, a isto tako pokret omogućava osvještavanje kretanja melodije, ritma te upamćivanje teksta, kao i prikazivanje karaktera skladbe, tempa i dinamike. Dakle, pokret može olakšati usvajanje glazbenih sastavnica u nastavi početničkog solfeggia (Gospodnetić, 2015, prema Juričić 2019).

3.3. PRIMJER IZ PRAKSE – GLAZBENA ŠKOLA U VARAŽDINU

Natječaj za upis polaznika predškolskih programa u školskoj godini 2023./2024. u Glazbenoj školi u Varaždinu potvrđuje kako postoji formalni oblik glazbenog učenja djece predškolske dobi. Kako stoji u natječaju, u predškolske programe upisuju se djeca u starosti od četiri do sedam godina, a ove školske godine upisuju 83 učenika. Djeca se mogu upisati: na početnički solfeggio, u dječji zbor predškolskog uzrasta, u malu školu blok-flaute, u malu školu violine te u malu školu klavira.

Zahtjevi na prijemnoj audiciji za upis kandidata u predškolske programe Glazbene škole u Varaždinu su:

1. glazbeni sluh – koji se utvrđuje na temelju pjevanja jedne pjesme po izboru djeteta
2. ritam – ispitivač izvodi tri jednostavne ritmičke fraze
3. glazbeno pamćenje – kod kojega ispitivač izvodi tri jednostavne melodijske fraze.

U godišnjem planu i programu rada Glazbene škole u Varaždinu kao cilj navodi se kontinuirano i kvalitetno obrazovanje budućih profesionalnih glazbenika, kao i postizanje većeg sjedinjenja s glazbom one djece koja ne izaberu glazbenu djelatnost kao životni poziv. Kao vizija navodi se razvijanje i usvajanje temeljnih kompetencija, znanja i vještina za nastavak školovanja i konkurentnost na tržištu rada te za cjeloživotno učenje. Glazbeni odgoj usmjeren je na razvoj stvaralačkog izraza te na odgoj i obrazovanje za umjetnost i kroz umjetnost.

Cilj za osnovnoškolski program, koji se navodi u Školskom kurikulumu, jest približavanje glazbe djeci, poticanje produktivnosti i kreativnosti, upoznavanje s instrumentom u što ranijoj dobi te razvijanje za estetski lijepo. Pjevanje u zboru, zajedničko muziciranje jednostavnih fraza i pjesmica te sviranje instrumenta kod djece će izazvati sreću i zadovoljstvo te će to biti najbolji početak glazbenog obrazovanja (Kurikulum Varaždin).

4. NEFORMALNI OBLICI GLAZBENOG UČENJA

Neformalni oblik glazbenog učenja ima doticaja s formalnim učenjem između formalnog i neformalnog učenja. To znači da je neformalno učenje ono učenje koje može imati ciljeve učenja te je donekle organizirano. U neformalnom glazbenom učenju ne moraju sudjelovati isključivo kvalificirani profesori glazbe, već i drugi glazbenici, a najvažnije je da imaju praksu u radu, ali i urođeni pedagoški takt. Postoje slučajni i namjerni ishodi učenja, a oni se kao takvi jednako cijene. Slučajnim ishodima smatraju se oni koji su nenamjerno stečeni, a koji se razvijaju učenjem rješavanja problema. Namjerni ishodi učenja oni su kojima je isplanirano poučavanje učenika.

Neformalne glazbene aktivnosti u predškolskoj dobi imaju za cilj razvijati preferencije djece prema aktivnom muziciranju, tj. pjevanju, sviranju ili pokretu uz glazbu, a to je prvi korak pri procesu stjecanja glazbenih znanja, vještina i sposobnosti (Klinar, 2023).

4.1. DJEČJI ZBOROVI

Zborsko pjevanje jedna je od najdostupnijih glazbenih aktivnosti koja na kvalitetan način odgovara na potrebe za aktivnim muziciranjem te omogućuje istraživanje glazbenih

potencijala kroz raznolike glazbene sadržaje. Rad s djecom mlađeg uzrasta treba biti usmjeren na opći glazbeni odgoj, koji je važan za postizanje kognitivnog, emocionalnog, socijalnog, tjelesnog i glazbeno-estetskog razvoja. Dječji zbor pozitivno je glazbeno okruženje koje djeci od najranije dobi omogućava razvoj glazbenih znanja, vještina i sposobnosti te utječe na stvaranje kvalitetnog društvenog ozračja u školi, obitelji i zajednici (Rukavina, 2020).

Brojna istraživanja dokazuju pozitivan učinak zborskog pjevanja (Rukavina, 2020). Rezultati istraživanja pokazuju visok stupanj općeg životnog zadovoljstva pjevača. Dobrobiti pjevanja odnose se na: fizičko, psihičko i emocionalno zdravlje, bolji imunološki sustav te dobro razvijene socijalne vještine (Hall i Cisler, 2006, prema Rukavina, 2020). Kada je riječ o socijalnim vještinama, djeca imaju potrebu za druženjem s vršnjacima koji imaju slične interese i oblike ponašanja. Osim navedenih dobrobiti, još se ističu: osobni i intelektualni razvoj, razvoj glazbenih vještina i sposobnosti, tolerancija i razumijevanje drugih, bolja kvaliteta života, kao i opća kultura pojedinca. Kako navodi autorica, neglazbene dobrobiti kod djece koja sudjeluju u zboru su: sklapanje prijateljstva, kontrola emocija, razvoj i stjecanje novih vještina, tolerancija i razumijevanje, ravnopravnost i jednakost, discipliniranost, timski rad, zadovoljstvo zajedničkog postignuća, samosvjesnost i samokontrola, samopouzdanje i samokritičnost, razvijena opća motivacija. Ono što se ističe kod djece predškolske dobi jest psihomotorni napredak djeteta. Djeca koja su od rođenja okružena glazbom kasnije lakše pokazuju određene pokrete, imaju bolju motoriku, bolje vokaliziraju i izvode ritmičke i melodijske obrasce. Još neke od prednosti su: opuštanje, emocionalno oslobađanje, otklanjanje stresa, osjećaj sreće, pozitivno raspoloženje, povećanje energije i pamćenja, osobna motivacija itd. (Radočaj-Jerković, 2017, prema Rukavina, 2020).

Proleta (2020) navodi nekoliko uloga zborskog pjevanja, a to su: glazbena, socijalna i odgojna. Glazbena uloga temeljna je uloga kada je riječ o zborskom pjevanju, a djeca se na tu aktivnost odlučuju zbog interesa za glazbu. Ključna osoba u aktivnosti zborskog pjevanja jest dirigent, čiji su zadaci: otkrivanje i njegovanje pjevačke vještine, poticanje ujednačenosti te osmišljavanje glazbenog repertoara. Socijalna uloga zbora odnosi se na razvijanje osjećaja pripadnosti grupi, razvoj osjećaja za zajedništvo te prihvaćanje zajedničkih obrazaca ponašanja. Vršnjački odnosi uvelike utječu na socijalnu ulogu: dobri odnosi pjevača, tj. suradnja dovest će do pozitivne klime u pjevačkom zboru, dok loši odnosi mogu dovesti do napuštanja aktivnosti. Pjevanje u zboru utječe na razvijanje osobina ličnosti, izgradnju stavova i mišljenja te stvaranje društvene vrijednosti, a to je zapravo odgojna uloga zborskog pjevanja. Utjecaj pjevanja u zboru odnosi se na razvoj ličnosti djeteta, npr.: znatiželju, empatičnost, otvorenost, svestranost,

toleranciju itd. Isto tako, potiče na timski rad, surađivanje te kvalitetno provođenje slobodnog vremena (Radočaj-Jerković, 2017, prema Proleta, 2020).

4.2. GLAZBENE RADIONICE KAO OBLIK NEFORMALNOG PREDŠKOLSKOG UČENJA GLAZBE

Glazba kroz glazbene aktivnosti poput glazbenih radionica donosi niz različitih pozitivnih utjecaja. Na radionicama se mogu provoditi razne aktivnosti kao što su: igre s pjevanjem, pjevanje, brojalice, sviranje na udaraljka.

4.2.1. Igre s pjevanjem

Gospodnetić (2013) navodi neke od vrsta igara koje se mogu kombinirati u radu s djecom. To su: funkcionalna igra, konstruktivna igra, igra pretvaranja i igra s pravilima. Funkcionalna igra obuhvaća upotrebu udaraljki, igra pretvaranja dramtizaciju, igra s pravilima igru s pjevanjem, igru uz glazbu i pokret, dok se konstruktivna igra rijetko pronalazi u glazbenim aktivnostima. Kao osnovni načini rada koji se svakodnevno koriste navode se: pokret, aplikacije, udaraljka, dramtizacija te pjesma ili skladba uklopljena u priču. Prva tri načina bit će objašnjena u idućim poglavljima.

Gospodnetić (2013) navodi kako je dramtizacija čest i dobar način rada, a provodi se podjelom uloga među djecom. Provodi se kao aktivnost sama za sebe, ali i uz ostale aktivnosti kao što su pokret, sviranje ili upotreba aplikacija. Npr. djeci se mogu podijeliti uloge na početku aktivnosti, prije nego što su čula pjesmu, a zadatak će biti kretanje, sviranje ili pokret dok slušaju pjesmu, brojalicu ili klasičnu glazbu. Osim zasebnih uloga, sva djeca mogu dobiti i istu ulogu. Npr. u pjesmi *Maca* sva djeca mogu dobiti ulogu mačke, dok u pjesmi *Koka i pilići* polovica djece može imati ulogu koke, a druga polovica ulogu pilića.

Kada je riječ o metodičkim postupcima koji se provode kod igara, Gospodnetić (2013) navodi da se aktivnost može sastojati od jedne ili više aktivnosti. Ako je izabrana igra koja traje duže, dovoljna je jedna aktivnost. Jedan od najboljih metodičkih postupaka jest onaj u kojem

se djeca izmjenjuju i čekaju svoj red. Tako se sadržaj ponavlja više puta, a produljuje se dječja pažnja.

Gospodnetić (2013) navodi pjesmice koje mogu poslužiti kao primjer za provođenje različitih igara. Jedna od tih pjesama je pjesma *Mak*.

Mak

Vera Makjanić

Ži-to zri-je, sun-ce pa-li, me-ne nji-še vje-trić lak,
cr-ven še-šir, cr-no o-ko, ja sam mak, ja sam mak, ja sam mak.

Pjesma je namijenjena mlađoj djeci. Aktivnost započinje tako što djeca sjede, a voditelj aktivnosti pjeva pjesmu stavljajući na pano šest slika koje prikazuju tekst i fraze. Za vrijeme drugog i trećeg pjevanja neko od djece pokazat će sliku u trenutku kada započne određena fraza. Za vrijeme četvrtog pjevanja djecu se može postaviti u krug, a jedno od djece imat će crveni šešir na glavi te će stajati u sredini kruga i predstavljati mak (dramatizacija). Ostala će djeca s voditeljem aktivnosti hodati u ritmu. Nakon toga djeca mogu ponovno sjesti, a ispred njih treba staviti udaraljke koje će biti u skladu s karakterom pjesme (udaraljke). Djeca će se s instrumentima uključivati kroz stihove pjesme (Gospodnetić, 2013).

Vukomanović i Komnenić (1981) u svojoj knjizi *Muzičke igre* navode još niz različitih primjera pjesmica uz koje se mogu provoditi igre. Jedan od primjera je pjesma *Jež*.

JEŽ

N. Hiba

Sklopčao se___ mali___ jež, pa sad mirno_ spava___ spava___

6 Boc boc i - gli - cama___ ne diraj ga___ ru - či - ca - ma!

10 ru - či - ca - ma! Bode, bode___ jež. bi - će suza___ bež!

Ova igra može biti vrlo zanimljiva djeci, a uz to pruža mogućnost za obavljanje više zadataka istovremeno. To su: razvijanje sluha, osjećaj za ritam i orijentaciju u prostoru. Igra se može provesti tako da djeca stoje u krugu, a lice im je usmjereno prema sredini, gdje se nalazi dijete koje glumi ježa i spava. Djeca pjevaju i rukama pokazuju različite pokrete koji se podudaraju s radnjom pjesme. Kada dođe zadnja riječ „Bjež“, djeca trebaju pljesnuti rukama i pobjeći što dalje od ježa. Dijete koje glumi ježa dotakne jedno od druge djece te je to dijete iduće u sredini, tj. staje u sredinu i glumi ježa (Vukomanović i Komnenić, 1981).

4.2.2. Pjevanje

Kao iduću aktivnost Gospodnetić (2013) navodi pjevanje, koje je najčešći sadržaj glazbenih aktivnosti, kao i najčešći jezik glazbe kojim se djeca koriste. Pjesma je sinteza koja obuhvaća sve glazbene elemente, pa kao takva potiče razvoj glazbenih sposobnosti. Odabiru se pjesme koje su prema tekstu, opsegu i stilu prilagođene njihovoj dobi.

Osim te podjele, Gospodnetić (2013) navodi još jednu podjelu, a to je ona prema skupinama: mlađa, srednja i starija skupina djece. Ono po čemu se skupine razlikuju jest opseg koji djeca mogu pjevati:

1. mlađa skupina (3-4 godine) – opseg: od e^1 do a^1
2. srednja skupina (4-5 godina) – opseg: od d^1 do a^1 ili h^1
3. starija skupina (5-7 godina) – opseg: od c^1 do c^2 , nekada do e^2 .

Autorica navodi i tematsku podjelu pjesama po dobi, godišnjim dobima, blagdanima, itd. Pjevanjem različitih pjesama odgajateljci prenose tradiciju na djecu. Najčešće se ističu božićne pjesme, koje su uglavnom folklorne. Neke od božićnih pjesama koje se često mogu čuti, a koje se mogu prilagoditi opsegu dječjih glasova su: *Zvončići*, *Tiha noć*, *Narodi nam se*, *Djetešce nam se rodilo* itd. Osim tih pjesama, često se pjevaju narodne pjesme koje potječu iz igara s pjevanjem (Gospodnetić, 2013).

Gospodnetić (2013) navodi elemente glazbenog djela koje sadrži svaka pjesma, a to su: melodija, ritam, harmonija, metar, tekst, glazbeni oblik, karakter, tempo i dinamika. Kroz obradu pjesama elementi se mogu mijenjati. Jedan od primjera koji se navodi jest promjena trodobne mjere u dvodobnu u pjesmi *Ide jesen* te se u toj pjesmi treba čuti početak bržeg tempa prilikom promjene mjere.

151. Ide jesen

J. Lulić

1. I - de je - sen, i - de, i - de, i - de je - sen pre - ko
 2. Sve je bli - že, bli - že, bli - že, sve je bli - že, e - vo
 3. Škol - skim zvon - cem, zvon - cem, zvon - cem, škol - skim zvon - cem da - ke

šu - ma, i - de je - sen, i - de, i - de, i - de je - sen pre - ko dru - ma.
 sti - že, ku - da pro - đe, pro - đe, pro - đe, ku - da pro - đe li - šće ni - že.
 zo - ve, dije - li re - dom, re - dom, re - dom, dije - li re - dom knji - ge no - ve.

1. 3. Ču - ješ li je, tu je, tu je, već se po - sve do - bro ču - je. već se do - bro ču - je.

Pjesma može služiti za razne prilike: pozdravna pjesma, pjesma za grupne aktivnosti, pjesma kao sredstvo uspavlivanja, pjesma rastanka itd. (Kristen i drugi, 2004).

Primjer za uspavanku: W. A. Mozart: *Blistaj, blistaj, zvijezdo mala*.

4.2.3. Brojalice

Gospodnetić (2013) navodi kako je, uz pjevanje, brojalica jedna od najčešćih aktivnosti. Brojalicu opisuje kao vrstu ritmičkog govora, a stvaraju je djeca te im služi za razbrojavanje prije neke druge igre, npr. skrivača, lovice itd. Brojalice pripadaju vrsti glazbe jer imaju elemente glazbe kao što su ritam i glazbeni oblik.

Kada je riječ o tekstovima, Gospodnetić (2013) navodi kako se odmah uočava izvornost brojalica. Brojalica koja sadrži riječi koje djeca ne koriste u svom govoru nije dječja brojalica, već ju je sastavila odrasla osoba. Rugalice su srodne brojalicama, a slične su prema obliku te vrsti ritmičkoga govora. Ono po čemu se razlikuju jest zadnji slog, koji nije naglašen kao kod brojalica. Metar brojalice može se izvoditi na različite načine, kao što su: pljesak desno-lijevo, gore-dolje, lijevo-desno, naprijed-natrag, ispod noge, o koljena, o pod, pucketajući prstima, skaćući itd. Brojalice se mogu podijeliti na: brojalice sa smislom i bez smisla, brojalice u mješovitoj mjeri i brojalice s melodijom.

U knjizi autorica Gospodnetić (2013) navodi primjere za svaku od vrsta brojalica:

1. Brojalica sa smislom: *Pliva patka preko Save*

4/4 Pliva patka preko Save,

nosi pismo na vrh glave,

u tom pismu piše

ne volim te više!

2. Iracionalna brojalica: *En ten tini*

4/4 En ten tini

savaraka tini.

Savaraka tika taka,

3/4 bija baja buf.

3. Brojalica u mješovitoj mjeri: *Eci peci pec*

3/4 Eci peci pec

Ti si mali zec

4/4 A ja mala vjeverica

3/4 eci peci pec.

4. Brojalice s melodijom: osim brojalice koje se samo izgovaraju, postoje i one brojalice koje su uglazbljene. Neke od njih su: *Ide maca oko tebe*, *U podrumu je tama*, *En ten tini*, *Eci peci pec* itd. (Gospodnetić, 2013).

1. Bli - staj, bli - staj, zvije - zdo ma - la, tko si, što si, rad bi zna - la.
2. Ka - da žar - ko sun - ce za - đe i kad tam - na pa - dne noć.

Vi - so - ko go - re vi - dim te ja, k'o dra - gulj ti svje - tlo sja.
tad će - tvo - je svje - tlo - doć. Bli - staj, bli - staj cij e - lu noć.

Bli - staj, bli - staj, zvije - zdo ma - la, tko si, što si, rad bi zna - la.

Aktiv
Idite u

4.2.4. Sviranje na udaraljka

Udaraljke koje se koriste za sviranje pripadaju Orffovu instrumentariju. Primjer korištenja ovog instrumentarija jest djelo *Musica poetica*, u kojem se nalazi mnoštvo dječjih

pjesmica i igara (*Ringe raja* i dr.) te brojalica koje se izvode uz pratnju udaraljki. Neki od instrumenata su realne veličine (štapići, trianđl itd.), a ostali su prilagođene veličine (timpani, ručni bubanj itd.). Udaraljke se mogu podijeliti na melodijske (ksilofon, metalofon, zvončići, vibrafon, timpani i gong) i ritmičke udaraljke (štapići, ručni bubanj, mali bubanj, trianđl, tam-tam, veliki bubanj, činele, zvečka, tamburin, praporci, drveni bubnjić, kastanjete, čegrtaljke, agogo, bambusove visilice) (Gospodnetić, 2013).

Gospodnetić (2013) ističe i aktivnost dječjeg stvaralaštva uz koje se koriste udaraljke. To su: mali orkestar, sviranje na ritmički predložak te igranje ritmovima. Mali orkestar je aktivnost u kojoj djeca izrađuju desetak zvečki te se raspoređuju u tri skupine prema obliku i zvuku. Nakon izrade djeca sjede u polukrugu te je odgajatelj dirigent koji dirigira jednoj od skupina. Skupina na koju pokaže svira onoliko dugo koliko dirigent pokazuje. Također, može pokazivati glasnoću kojom trebaju svirati. Nakon što je odgajatelj pokazao igru, na njegovo mjesto dolazi jedno od djece. Sviranje na ritmički predložak odnosi se na to da djeca slušaju određeni ritam neko vrijeme te nakon toga dobiju uputu da sviraju na svemu što vide oko sebe. Krajnji je cilj zajednička ritmička improvizacija. Igranje ritmovima je aktivnost u kojoj djeca sama izabiru jednu udaraljku te odgajatelj osmišljava različite igre (npr. igre s pauzama) (Gospodnetić, 2013).

4.3. PRIMJER NEFORMALNOG GLAZBENOG UČENJA – DJEČJI ZBOR I GLAZBENE RADIONICE

Kao primjer prakse dječjeg predškolskog zbora ističemo Dječji zbor „Osječki zumbići“, koji je osnovan 1989. godine, a u sastavu Instituta za zborsku glazbu „Polifonija“ djeluje od 1998. godine. Tijekom tih godina u zboru je pjevalo nekoliko tisuća djece uzrasta do 11 godina. Kada je osnovan, do 2000. godine, djelovao je pod vodstvom prof. Jelene Burić, a od 1995. godine u radu sudjeluje i kasnije nastavlja vođenje dr. sc. Antoaneta Radočaj-Jerković. Dječji zbor „Osječki zumbići“ postigao je mnoge uspjehe. Snimljeni su albumi pod nazivom *Osječki zumbići* s 18 pjesama, kao i *Četiri godišnja doba*, *Bijeli Osijek* te brojna druga djela. Od 2013. godine dirigentice i voditeljice zbora su dr. sc. Majda Milinović i Anja Papa, mag. mus., uz klavirsku suradnicu Martinu Proletu.¹

¹ Mrežni izvor: https://hr.wikipedia.org/wiki/Dje%C4%8Dji_zbor_Osje%C4%8Dki_zumbi%C4%87i

Kao primjer iz prakse navodimo dvije radionice prilagođene za glazbenu poduku djece predškolske dobi. Prva radionica, pod nazivom *Praktikum – Glazbena radionica za predškolsku djecu*, namijenjena je djeci predškolske dobi od pet do sedam godina, održava se od rujna do svibnja, jednom tjedno u trajanju od 60 minuta.² Na radionici se djeca upoznaju s glazbom i instrumentima uz priče, igre i pokret. Program ove radionice temeljen je na waldorfskom pristupu te funkcionalnoj muzičkoj pedagogiji. Djeca se kroz program upoznaju sa svim instrumentima, kako bi se kasnije lakše odlučila za jedan instrument koji će svirati. Djeca osim sviranja, igara i pokreta slušaju najpoznatije klasične, tradicionalne i moderne skladbe. Razvijaju motoriku, sluh, govor, emocije te kreativnost, a poseban je naglasak na socijalizaciji djece i radu u skupinama. Koncept sata obuhvaća razne sadržaje kao što su: pjevanje pjesmica, razvoj metra i ritma, instrumentalno muziciranje, improvizacija, slušanje glazbe, upoznavanje glazbala i glazbenika, metodičke igre, odlazak na koncerte i glazbene izvedbe.

Primjer još jedne od glazbenih radionica za djecu predškolske dobi jest i *Odgoj s glazbom – Lana Marasović*.³ Program je prilagođen dobi i uzrastu djeteta koje pohađa radionicu te prati njegov razvoj. Program je namijenjen djeci od 0 do 6 godina, provodi se u više skupina, a traje 45 minuta, jednom tjedno. Aktivnosti koje se provode su: pjevanje, slušanje glazbe, improvizacija na Orffovu instrumentariju, izražavanje glazbenog doživljaja likovnim aktivnostima, glazbene igre i dr. Dijete uz razvijanje glazbenih sposobnosti razvija i motoričke te mentalne sposobnosti. Aktivnosti koje se provode također utječu na senzorni razvoj djeteta, motorički razvoj, razvoj neverbalne komunikacije, razvoj govora, emocionalni razvoj te socijalni razvoj.

² Mrežni izvor: <https://odgojsglazbom.com/o-nama/>

³ Mrežni izvor: <https://www.udruga-praktikum.hr/praktikum-music-kids/>

5. ZAKLJUČAK

Djeca su od najranije, dojenačke dobi u doticaju s glazbom, a rana i predškolska dob idealno su vrijeme za razvoj glazbenih sposobnosti. Zbog snažnog utjecaja na cjeloviti razvoj djece rane i predškolski dobi, glazba utječe na djetetov intelektualni, emocionalni i socijalni razvoj te na razvoj govora i motorički razvoj. Glazbene sposobnosti koje se razvijaju kod djece predškolske dobi su: uočavanje razlike u trajanju tonova, osjetljivost za različite visine tonova, pamćenje i reproduciranje melodije, pamćenje i izvođenje ritma, promjene metra, a u kasnijoj dobi: osjećaj za harmoniju, glazbeni oblik te uočavanje estetskih svojstava poslušane skladbe. Glazba ima snažan utjecaj na cjeloviti razvoj djece rane i predškolski dobi. Ona utječe na njihov intelektualni, emocionalni i socijalni razvoj te na razvoj govora i motorički razvoj.

Djeca se s glazbom susreću kroz formalne i neformalne oblike učenja. Formalni oblici učenja odnose se na obrazovanje u ustanovi koja ima svoj formalni obrazovni sustav, a ostvaruje se kroz različite glazbene aktivnosti: pjevanje, slušanje glazbe, sviranje te elemente glazbene kreativnosti. Predškolsko formalno obrazovanje djece ostvaruje se u glazbenim školama na nastavi početničkog solfeggia. U nastavi početničkog solfeggia djeca uče o različitim područjima glazbe kao što su: melodija, ritam i metar, tonski sustavi, obrada i interpretacija teksta, slušanje glazbe, glazbeno opismenjivanje, glazbeno stvaralaštvo, upoznavanje glazbala, glazbene igre, likovno izražavanje, ples i pokret.

Neformalni oblici predškolskog glazbenog učenja odnose se razvijanje glazbenih sposobnosti, usmjeravanje glazbenih preferencija djece i zadovoljavanje potrebe za aktivnim muziciranjem. Oblik neformalnog učenja jest zbarsko pjevanje koje, osim razvoju glazbenih sposobnosti, pridonosi emocionalnom i socijalnom razvoju svakog pojedinog djeteta. Drugi oblik neformalnog učenja odnosi se na razne glazbene radionice koje započinju u vrlo ranoj djetetovoj dobi, a kroz koje se djeca upoznaju s najrazličitijim glazbenim aktivnostima. Te glazbene radionice imaju snažan utjecaj na cjelokupan razvoj djeteta. Svaki oblik glazbene poduke, formalni ili neformalni, kvalitetan je način provođenja djetetova slobodnog vremena koji rezultira cijelim nizom pozitivnih učinaka.

POPIS LITERATURE

- Ambroš-Kiš, R., Seletković T. i Šimunović, Z. (2021). *Glazbeni krug 8, udžbenik glazbene kulture za 8. razred osnovne škole*. Zagreb: Profil Klett.
- Fero, I. (2021). *Utjecaj igara na cjeloviti razvoj djeteta*. Završni rad. Rijeka: Učiteljski fakultet u Rijeci.
- Gosparić, H. (2015). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima I. dio*. Zagreb: Mali profesor.
- Goran, Lj., Marić, Lj. (2013). *Zapjevajmo radosno, Metodički priručnik za odgojitelje, studente i roditelje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Igreč, I. (2020). *Oblici obrazovanja i njihov utjecaj na razinu kvalifikacija*. Završni rad. Pula: Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“.
- Juričić, L. (2019). *Metodički aspekti nastave početničkog solfeggia*. Diplomski rad. Zagreb: Muzička akademija, VIII. odsjek za glazbenu pedagogiju.
- Jurički, S. (2020). *Utjecaj glazbe na emocionalni razvoj predškolskog djeteta*. Završni rad. Zagreb: Učiteljski fakultet, Odsjek za odgojiteljski studij.
- Klinar, S. (2023). *Primjena popularne glazbe u formalnim i neformalnim pedagoškim kontekstima na primjeru albuma Bookends sastava Simon and Garfunkel*. Diplomski rad. Zagreb: University of Zagreb, Academy of Music / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija.
- Kristen A., Hansen, Roxane K., Kaufmann, Kate Burke Walsh (2004). *Kurikulum za vrtiće: razvojno-primjereni program za djecu od 3 do 6 godina*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak.
- Majsec Vrbanić, V. (2008). *Slušamo, pjevamo, plešemo, sviramo: poticanje glazbom – priručnik*. Zagreb: Udruga za promicanje različitosti, umjetničkog izražavanja, kreativnosti i edukacije djece i mladeži „Ruke“.
- Proleta, M. (2020). *Zborsko pjevanje i socijalne vještine pjevača*. Diplomski rad. Osijek: Akademija za umjetnost i kulturu.
- Pušić, J. (2018). *Glazbene igre u nastavi solfeggia*. Završni rad. Osijek: Akademija za umjetnost i kulturu.

Radočaj-Jerković, A., Milinović, M., Škojo, T. (2018). Zborsko pjevanje kao oblik neformalnog učenja i njegov utjecaj na formiranje dječjih glazbenih preferencija. *Pregledni članak*, 311-314. <https://hrcak.srce.hr/file/316281>

RH Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa, (2006). Nastavni planovi i programi predškolskog i osnovnog obrazovanja za glazbene i plesne škole. Zagreb: Music Play, 431-467.

Rukavina, D. (2020). *Neglazbene dobrobiti koje se povezuju s pjevanjem u zboru*. Završni rad. Osijek: Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku.

Starc, B., Čudina Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Škojo, T. (2019). *Induciranje emocija glazbom s osvrtom na ulogu glazbene poduke*. *Nova prisutnost* 18 (2020), 1, 101–114. <https://hrcak.srce.hr/clanak/342897>

Vukomanović, N., Komnenić, O. (1981). *Muzičke igre*. Gornji Milanovac: Dječje novine.

Vrtarić, V. (2019). *Uloga klavira u aktivnostima početničkog solfeggia*. Završni rad. Osijek: Akademija za umjetnost i kulturu.

Mrežni izvori:

<https://odgojsglazbom.com/o-nama/> Pristupljeno: 4.9.2023.

<https://www.udruga-praktikum.hr/praktikum-music-kids/> Pristupljeno: 4.9.2023.

https://hr.wikipedia.org/wiki/Dje%C4%8Dji_zbor_Osje%C4%8Dki_zumbi%C4%87i

Pristupljeno: 9.9.2023.